

Camelina sativa

Oljedådra



NE

NA

LC

DD

NT

VU

EN

CR

RE

Nationellt utdöd (RE)

Klass: Magnoliopsida (tvåhjärtbladiga blomväxter), **Ordning:** Brassicales (kålordningen), **Familj:** Brassicaceae (korsblommiga), **Släkte:** *Camelina* (dådror), **Art:** *Camelina sativa* - oljedådra (L.) Crantz **Synonymer:** *Camelina glabrata*, *Camelina microcarpa* var. *glabrata*, *Camelina sativa* var. *sativa*

Kännetecken

Oljedådran är en ettårig, vårgroende, 3–8 dm hög ört, gleshårig med nästan enbart tilltryckta stjärnhår. Stjälken är styvt upprätt, upptill grenad med lansettlika, vid basen pillikt stjätkomfattande, hela eller svagt bukttandade blad. Kronbladen är ca 5 mm långa och blekgula. Blomningen sker i juli-augusti. Skidan är päronformad med tydlig mittnerv, 6–9 mm lång, hård och med smal kantlist. Stiftet är ca 1/4 av skidans längd. Fröna är 1,5–2 mm långa. Oljedådra skiljs från de närstående sanddådra *C. microcarpa* och lindådra *C. alyssum* på växtens hårlighet skidornas storlek och frönas storlek. Sanddådran är utspärrat gråhårig, skidan är hård och 4–7 mm samt fröna är ca 0,8 mm. Lindådran är nästa kal, skidan är mjuk och 8–10 mm samt fröna är 1,5–2,5 mm.

Utbredning och status

Oljedådran förekom främst i södra Sverige men tillfälligt även upp till Torne lappmark. Som åkerogräs sågs arten senast 1929. Sedan dess har det då och då gjorts adventivfynd. Under senare tid har den förekommit som förorening i fågel- och blomsterfrö, vilket lett till flera dock tillfälliga fynd efter 1990. Den har odlats och kan ha varit en relativt vanlig gröda under medeltiden. I Norge är den främst funnen som ruderväxt och senaste fyndet är från 1986. I Danmark odlades den från bronsåldern och senaste uppgiften om odling är från 1870-talet. Numera är den en mycket sällsynt ruderväxt och anges som akut hotad. I Finland anges den som tillfällig. Arten hör ursprungligen hemma på Östeuropas och Asiens stäpper men har sedan länge spridits med odlingen som ogräs och för sina oljerika fröns skull.

Ekologi

Oljedådran växte i åkrar och ibland på ruderväxtmark men har inte kunnat naturaliseras. Som odlad art ansågs den anspråkslös både med avseende på klimat och jordmån, och kunde växa även på magra sandjordar och endast fordra måttlig gödsling.

Hot

Arten försvann troligen i samband med bättre utsädesrensning och ökad användning av ogräsmedel.

Åtgärder

Eftersom det inte finns något inhemskt material av oljedådra som kan bevaras är det främst ett kulturhistoriskt värde att kunna visa upp arten. Det kan ske i allmogeaåkrar, botaniska trädgårdar etc.

Övrigt

Inom släktet *Camelina* finns i Sverige flera mycket närstående taxa, förutom oljedådra även sanddådra *C. microcarpa* och lindådra *C. sativa* ssp. *alyssum*. De skiljs åt på skidornas storlek, skidväggens tjocklek, frönas storlek och växtens hårlighet. Ibland räknas alla dessa enheter som underarter av *C. sativa*. I "Atlas Flora Europaeae" anges de som arter (4 arter totalt, där *C. rumelica* inte förekommer i Sverige). Där noteras en varietet av oljedådra, ryssdådra var. *zingeri*, som är hårigare, med både enkla och grenade hår, som tillfälligt har förekommit i Sverige. För att få fram en oljeväxt även för magrare marker började oljedådra prövas vid Sveriges utsädesförening 1945. Fröna innehåller ca 40% olja och arten kan producera ca 600 kg olja per hektar. I början av 1950-talet förekom en viss odling som dock snabbt avtog. Utländska namn – NO: Oljedodre, DK: Sæd-Dodder, FI: Ruistankio, GB: Gold-of-pleasure.

Litteratur

Bertilsson, A. m fl 2002. Västergötland flora. Lund.

Bratt, L. m fl (red) 1993. Hotade och sällsynta växter i Dalarna. Dalarnas Botaniska Sällskap, Malung.

Ekman, J, Frostberg, K. & Svenson, A. 2005. Floaväkeriet i Sörmland och Uppland fram t.o.m. 2004. Daphne 16: 3–111.

Georgson, K. m fl 1997. Hallands flora. Lund.

Hultén, E. (red.) 1958–60. Vår svenska flora i färg. Stockholm.

Hämet-Ahti, L., Suominen, J., Ulvinen, T. & Uotila, P. 1998. Retkeilykasvio. Helsinki.

Høiland, K. 1993. Truete kulturbetingeteplanter i Norge. 1 Åkerugras. NINA Utredning 47: 1–44.

Jalas, J., Suominen, J. & Lampinen, R. (ed.) 1996. Atlas Florae Europaeae 11. Cruciferae (Ricotia to Raphanus). Helsinki.

Knutsson, T. m fl 1997. Försvunna, hotade och sårbara kärlväxter på Öland. Krutbrännaren. Suppl. 2.

Løjtnant, B. & Worsøe, E. 1993. Status over den danske flora 1993. G. E. C. Gads Forlag, København.

Mirek, Z. 1981. Genus *Camelina* in Poland. Taxonomy, distribution and habitats. Fragm. Florist. Geobot. 27: 445–507.

Osvald, H. 1959. Åkerns nyttoväxter. AB Svensk litteratur, Stockholm.

Pedersen, A. 1958. Cruciféernes udbredelse i Danmark. Bot. Tidsskr. 54: 191–304.

Rydberg, H & Wanntorp, H.-E. 2001. Sörmlands Flora. Botaniska Sällskapet i Stockholm.

Suominen, J. 1979. The grain immigrant flora of Finland. Acta Botanica Fennica 111.

Författare

Roger Svensson & Göran Thor 1994. ©ArtDatabanken, SLU 2006.